

Arkiv i museum – bevaring og formidling av privatarkiv i musea

Manus til seminar 6.11.2014

Arbeidet med bevaring og formidling av privatarkiver har pågått og utviklet seg gjennom flere tiår, og bl.a. LLP har vært deltaker i arbeidet som har vært gjort. Våre ca 140 medlemsinstitusjoner representerer et stort antall profesjonelle arkivarer, og mange av dem forvalter en viktig del av vår felles hukommelse – nemlig privatarkivene. Blant medlemmene finner vi landets største privatarkivinstitusjoner, samt store kommunale og statlige arkivinstitusjoner med store privatarkivsamlinger. Men vi finner også de små arkiv- og museumsinstitusjonene, som har få privatarkiver og lokalhistoriske samlinger.

Fra tidligere utredninger vet vi at mellom 1/4 og 1/3 av privatarkivbestanden i Norge befinner seg i museum. Og vi vet også at en stor andel av disse privatarkivene ikke er tilgjengelig for publikum. Derfor er dette seminaret i dag så viktig, og jeg håper at dere som er deltakere sitter igjen med et godt faglig utbytte, og at dere får utvidet nettverket ifht privatarkiver.

Uten arkiver fra privat sektor er kildene til vår felles historie og kulturarv ufullstendig. Privat sektor har ikke en stor nok plass i vår samlede samfunnsdokumentasjon. Eller som Kulturdepartementet uttrykte det i statsbudsjettet som ble lagt frem for en måned siden: *”Bevarte arkiver fra privat sektor er underrepresentert sammenliknet med arkiver fra offentlig sektor.”* Arkivinstitusjoner, lokalhistoriske samlinger og museer som forvalter privatarkiv er en meget viktig del av samfunnets kulturelle grunnmur. Disse institusjonene bevarer og formidler lokalt forankrete kilder, og gjør en viktig innsats for å ta vare på lokal kultur og identitet.

Hovedutfordringen for de fleste av LLP sine medlemmer er at privatarkivarbeidet ikke en lovpålagt oppgave, noe som gjør at det er opp til den enkelte institusjon hvilket ambisjonsnivå som skal gjelde for dette arbeidet. Noen institusjoner har valgt å satse tungt på privatarkivarbeid, men dette er helt eller delvis avhengig av offentlige støtteordninger. Andre institusjoner har sagt klart fra at det ikke er rom for å jobbe med privatarkiver. Sett fra LLP sin side så har situasjonen rundt privatarkivarbeidet på nasjonalt plan vært uforutsigbar, og med en klar mangel på strategi.

I 2012 ble stortingsmeldingen om arkiv lagt frem. Den ble en flopp. Få aktører i arkiv-Norge som var positive til innholdet i den meldingen, først og fremst fordi meldingen var beskrivende og manglet konkrete mål og tiltak. Men meldingen ble behandlet i Stortinget slik den forelå, og oppfølgingen av denne er nå lagt til Riksarkivet og samdok-prosjektet. Så langt har det skjedd mye positivt, og LLP har også tidligere rost Riksarkivet for god oppfølging ifht dette. LLP er også fornøyd med at Riksarkivaren har gått så bredt ut og tatt inn i prosjektet både privatarkivinstitusjoner, representanter for fagmiljøer og arkivorganisasjoner.

Vi kommer ikke utenom å snakke om penger. Som nevnt kjempet LLP i mange år for å få realisert en støtteordning for privatarkiver, en ordning som trådte i kraft i 2010 (15 år etter at tanken ble lansert for Stortinget ifbm en høring om ABM-meldingen). Videre så eksisterer det andre støtteordninger, bl.a. utviklingsmidler til arkiv og museum. Dette har vært særdeles viktige støtteordninger for LLP sine medlemmer, selv om vi kunne ønske at omfanget av støtteordningen var en del større. Men den har vært der, og har bidratt til mange gode prosjekter. 2014 ble disse støtteordningene av Solbergregjeringen kuttet 20 %, og kombinert med andre kutt til arkivsektoren karakteriserte LLP regjeringens arkivpolitikk som "løftebrudd" og et "angrep på vår nasjonale hukommelse". I 2013, da regjeringspartiene og støttepartiene var i opposisjon, var tonen en helt annen, og det ble lovet mer penger til ulike arkivformål.

Statsbudsjettet for neste år viderefører regjeringens mangel på en skikkelig arkivpolitikk, også ifht privatarkivene. LLP skal møte i familie- og kulturkomiteen i kveld for å si sin mening om budsjettet, og en av de tingene vi er opptatt av er at det fra 2015 er foreslått at støtteordningene skal finansieres via overskuddet fra Norsk Tipping. Dette overskuddet varierer, og vi er bekymret for at dette kan føre til at en allerede presset støtteordning blir enda dårligere. Så mitt råd til dere alle i dag er: tipp mer! Så blir det mer penger å fordele til bl.a. privatarkiver ... ☺

I en liten parentes kan jeg bemerke at det fra høsten 2013 til høsten 2014 kun var museumsinstitusjonene som kunne søke midler fra støtteordningen for privatarkiver. LLP tok dette opp med Storkomiteen og med myndighetene, og fra og med i høst er støtteordningen søkbar også for arkivinstitusjonene. Fra og med budsjettåret 2015 er det igjen sådd tvil om innretningen på denne støtteordningen, noe LLP skal ta opp med storkomiteen i kveldens budsjetthøring.

Som kjent har Kulturrådet vært utredet, og det er foreslått at utviklingsoppgaver ifht arkivsektoren nå skal overføres til Arkivverket og Riksarkivaren. Generelt sett er LLP veldig godt fornøyd med Kulturrådets innsats for arkivfeltet, og mener at Kulturrådet fyller en rolle i det norske arkivlandskapet som ikke finnes andre steder. LLP er også grunnleggende positiv til at arkivfeltet så langt har dratt veksler på det kulturfaglige miljøet generelt i Kulturrådet. På et generelt grunnlag er derfor LLP uenig i at faglige og utviklingsorienterte "direktoratsoppgaver" skal overføres til Riksarkivaren. LLP ser at en slik overføring av direktoratsoppgaver vil være positivt for Arkivverket og Riksarkivaren, men er bekymret for at samhandling med det øvrige kulturfaglige miljøet i Kulturrådet vil bli borte.

En ting er å bevare privatarkiver, noe annet er å drive god og aktiv formidling. Som leder for en kommunal arkivinstitusjon i Buskerud har jeg selv erfart at enkelte museumsinstitusjoner har bevart privatarkiver, men ikke hatt ressurser til å gjøre noe mer. Og da er vi jo (nesten) like langt. Et eksempel er arkivet etter "Bømmeløens forenede grubecompani", som befant seg på Drammens Museum inntil for ett år siden. Drammen byarkiv ble kontaktet med spørsmål om å overta arkivet. Nærmere undersøkelser viste at dette ikke var et Drammens-

eller Buskerudarkiv, men hørte hjemme i Bømlo kommune. Da tok Drammen byarkiv kontakt med Fylkesarkivet i Hordaland, som hjalp til slik at gruvearkivet kom frem til Vestlandet. I slike sammenhenger er det viktig med nettverk og kunnskapsdeling.

Nettverk og kunnskapsdeling er viktig mht privatarkivarbeidet, og noe LLP er opptatt av. Generelt opplever jeg at det er en romslig delingskultur blant de institusjonene som jobber med privatarkiver. Det tar tid å jobbe mot eiere av privatarkiver, og det tar tid å finansiere arbeidet. Fra egen institusjon har jeg flere eksempler på at det kan ta flere år før man er kommet dit at privatarkiver – særlig bedriftsarkiver, er avlevert.

Jeg må også nevne ordningen med fylkeskoordinerende ledd for privatarkiver, og som er utpekt av Riksarkivaren. I hvert fylke er det utpekt en arkiv- eller museumsinstitusjon som har ansvaret for innsamling og bevaring av privatarkiver i sitt fylke. Erfaringene med denne ordningen er riktignok litt forskjellig, og er avhengig av hvilke ressurser det fylkeskoordinerende leddet har satt inn i arbeidet. En oversikt ligger på Riksarkivets nettside.

For at denne ordningen skal være god for arkiv- og museumsinstitusjonene i fylket må arbeidet ha prioritet, og man må selvsagt ha rett kompetanse samt muligheten til å ta imot privatarkiver i magasin. I tillegg må Riksarkivet følge opp koordineringen fra sin side, noe som nok kunne ha vært gjort i større grad. Drammen byarkiv opplever for eksempel et godt samarbeid med vårt fylkeskoordinerende ledd, som er Vestfoldarkivet (Vestfoldmuseene IKS), og har utelukkende gode erfaringer med ordningen.

Avslutningsvis; LLP er først og fremst opptatt av at privatarkivene bevares og formidles, ikke hvem som gjør dette. Når museene tar ansvar for sine privatarkiver er både kompetanse, ressurser og gode støtteordninger viktige elementer. Og selvsagt må det også være vilje til å gjøre noe med denne delen av samfunnets hukommelse.

I arbeidet med å overbevise politikere og myndigheter om viktigheten av privatarkiver er LLP sin rolle som frivillig organisasjon og talerør viktig. Desto flere medlemmer vi har, desto sterkere står vi som organisasjon. Derfor en siste oppfordring: bruk oss!